

Ett Sverige i världsklass

Fem förslag för framtiden

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

1. **Introduction**

2. **Background**

3. **Methodology**

4. **Results**

5. **Discussion**

6. **Conclusion**

7. **References**

8. **Appendix**

9. **Index**

10. **Index**

11. **Index**

12. **Index**

13. **Index**

14. **Index**

15. **Index**

16. **Index**

17. **Index**

18. **Index**

19. **Index**

20. **Index**

21. **Index**

22. **Index**

23. **Index**

24. **Index**

25. **Index**

26. **Index**

27. **Index**

28. **Index**

29. **Index**

30. **Index**

31. **Index**

32. **Index**

33. **Index**

34. **Index**

35. **Index**

36. **Index**

37. **Index**

38. **Index**

39. **Index**

40. **Index**

41. **Index**

42. **Index**

43. **Index**

44. **Index**

45. **Index**

46. **Index**

47. **Index**

48. **Index**

49. **Index**

50. **Index**

51. **Index**

52. **Index**

53. **Index**

54. **Index**

55. **Index**

56. **Index**

57. **Index**

58. **Index**

59. **Index**

60. **Index**

61. **Index**

62. **Index**

63. **Index**

64. **Index**

65. **Index**

66. **Index**

67. **Index**

68. **Index**

69. **Index**

70. **Index**

71. **Index**

72. **Index**

73. **Index**

74. **Index**

75. **Index**

76. **Index**

77. **Index**

78. **Index**

79. **Index**

80. **Index**

81. **Index**

82. **Index**

83. **Index**

84. **Index**

85. **Index**

86. **Index**

87. **Index**

88. **Index**

89. **Index**

90. **Index**

91. **Index**

92. **Index**

93. **Index**

94. **Index**

95. **Index**

96. **Index**

97. **Index**

98. **Index**

99. **Index**

100. **Index**

Sverige måste storsatsa på informationskompetens

Vi vet att tillväxt måste komma ur kunskap och innovationskraft. För att Sverige ska utvecklas är det viktigt att våra invånare har en informationskompetens i världsklass. Biblioteken har här en stor roll att spela.

För bara en generation sedan var det vanligt att en ung person valde ett visst yrke eller arbetsplats och sedan blev kvar där hela livet. För de som är unga idag är en sådan karriär osannolik. Snabba förändringar gör att förnyad utbildning och utvecklad kompetens krävs flera gånger under ett yrkesliv.

Förbättrat lärande, kunskap och innovationskraft

Svensk Biblioteksforening, SACO och Svenskt Näringsliv är tre organisationer som framhåller att framtidens jobb och välfärd är starkt beroende av ett förbättrat lärande, kunskap och innovationskraft.

En uthållig kunskapsutveckling förutsätter att Sverige blir en nation där medborgarna har informationskompetens i världsklass.

Vad är informationskompetens?

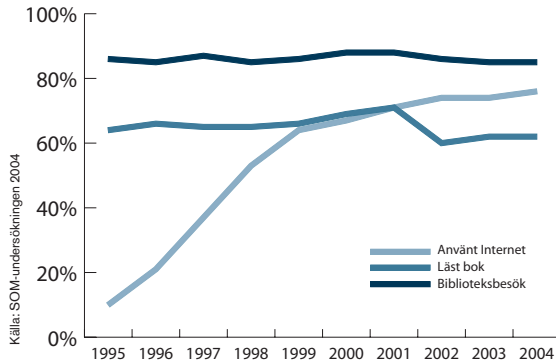
I en värld där individen översvämmas av lättillgänglig information av både hög och låg kvalitet blir informationskompetens allt viktigare – både för studerande och yrkesverksamma. Informationskompetens är de färdigheter som gör att en person kan "identifiera när information behövs och lokalisera, utvärdera och effektivt använda den information som behövs".

Sverige har fler akademiker än någonsin, världsledande forskning och en kunskaps-törstande befolkning

Sverige har vuxit till en ledande kunskapsnation. 340 000 personer studerar idag vid svenska högskolor och universitet – en ökning från 14 000 sedan andra världskriget. Inom svensk industri finns forskning av verklig toppklass och en rad lovande företag.

Vår befolknings generella kunskapstörst är också stor. Folkbiblioteken hade över 70 miljoner besök 2004 – en cirka 15-procentig ökning sedan början av 1990-talet.

De flitigaste biblioteksbesökarna är 16–19-åringarna.

Biblioteksbesök, läsning och användning av internet 1995–2004.

Stark koppling mellan bibliotek och kompetensutveckling

En undersökning utförd av Synovate Temo, på uppdrag av Svensk Biblioteksförning, visar ett tydligt samband mellan kompetensutveckling, entreprenörskap och svenska bibliotek. Undersökningen visar att biblioteken har stor betydelse för människor som ägnar sig åt lärande och kompetensutveckling. Bland dem som mest intensivt deltar i lärande och kompetensutveckling, använder mer än hälften bibliotekens tjänster i sina studier – det vill säga lånar litteratur, studerar och/eller söker i databaser.

Undersökningen visar också att biblioteken:

- har större betydelse för kvinnor än för män
- har större betydelse för unga än för medelålders och äldre
- är allra viktigast för människor med låg inkomst.

Inom området kompetensutveckling framgår att under 2005 deltog varannan svensk i kompetensutveckling för sitt arbetes skull. Fyra av tio deltog för privat del.

Nära 120 000 deltagare i bibliotekens undervisning

Undervisning i hur man söker, värderar och använder information är en viktig del i bibliotekens verksamhet. 2005 deltog 119 500 personer i forskningsbibliotekens undervisning. Sammanlagt erbjöd de över 22 000 lektionstimmar. På bibliotekens webbplatser finns dessutom självstudiekurser och andra pedagogiska resurser. Bibliotekarier, på alla typer av bibliotek, ägnar en stor del åt att svara på vetgirigas frågor. Många ställer också frågor via webben och får snabba svar via e-post eller chat.

Sju av tio svenskar besökte biblioteket

Biblioteken är en viktig del av läsandet och lärandet. Mellan 60 och 70 procent av befolkningen är biblioteksbesökare och enbart kommunbiblioteken tar ensamma emot över 70 miljoner besök. Inom EU ligger Sverige på en smickrande andraplats vad gäller andelen medborgare som besökt ett bibliotek det senaste året.

Antal besök 2005

Kommunbiblioteken i Sverige	ca 70 miljoner
Biografer (samtliga i Sverige)	ca 14,6 miljoner
Stockholms universitetsbibliotek	1,8 miljoner
Skansen	1,4 miljoner
Göteborgs stadsbibliotek	1,2 miljoner
Riksteatern	803 000
Moderna Museer	613 000
Malmö Museer	260 000
Kungliga Operan	231 000
Kulturen i Lund	ca 100 000

Användningen av forskningsbiblioteken ökar

Nära 10,5 miljoner lån genomfördes vid forskningsbiblioteken 2004 – mer än en fördubbling jämfört med fem år tidigare. Utbudet av information i elektronisk form har utvecklats explosionsartat de senaste åren. 2004 laddades 12 miljoner elektroniska fulltextdokument ner via Sveriges forskningsbibliotek, det vill säga 1,5 miljoner fler än antalet lån. Innehållet var nästan uteslutande facklitterärt – ofta i form av rapporter, artiklar och forskningstidskrifter. Forskningsbiblioteken erbjuder dessutom studieplatser, datorer och en inspirerande lärmiljö för studenter och forskare med nära tillgång till bibliotekariernas professionella sökkompetens.

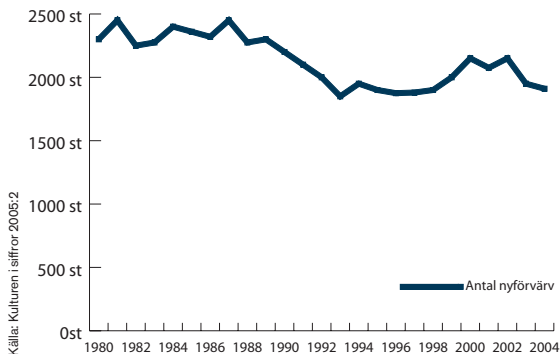
Fakta om svenska universitets- och högskolebibliotek

	2002	2004
Anställda	1 767	1 714
Utlån	8,2 milj	10,5 milj
Besök	20,1 milj	21,6 milj
Bestånd, tryckt	23,6 milj	24,5 milj
Nyförvärv, tryckt	373 031	357 934
e-böcker	50 700	477 600
Datorer	3.185	4 205

55 procent av de totala förvärvskostnaderna 2004 gick till elektroniska informationsresurser.

Försämrad läs- och skrivkunnighet

Men allt ser inte ljus ut i vår kunskapsnation. Skolverket har låtit intervjuva 1 600 lärare på svenska universitet och högskolor. Resultatet visar att många av deras elever idag brister i såväl analysförmåga som läs- och skrivkunnighet. Skolverket konstaterar också att läsvanorna i grundskolan är svaga. Nästan var femte elev i årskurs 7–9 läser inte ens skönlitterära böcker i skolan. I augusti 2005 rapporterade Skolverket att fler än var tionde elev gick ut grundskolan utan godkända betyg i svenska, engelska och matematik. Andelen icke godkända i grundämnena har inte varit så hög sedan dagens betygssystem infördes 1997/98.

Folkbibliotekens nyförvärv av böcker 1980–2004, tusentals böcker.

Fördel Sverige

"Hög kvalitet i grundläggande utbildning samt goda möjligheter för vuxna att lära nytt och kompetensutveckla sig i arbetet är viktigt för ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv."

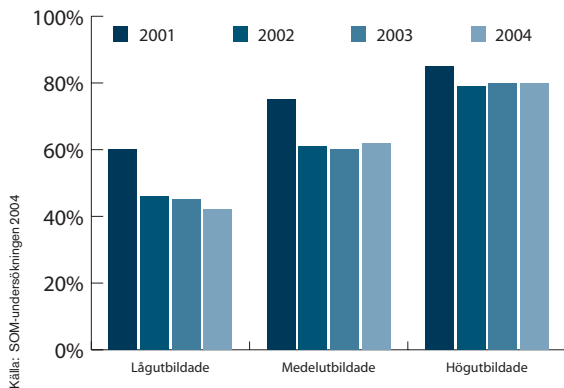
Ur Fördel Sverige, utgiven av Svenskt Näringsliv

Anslagen per elev har minskats kraftigt vid svenska universitet och högskolor

I samband med statliga högskolesatsningar de senaste 12 åren har antalet elever vid universitet och högskolor ökat. Statens ersättning per elev har samtidigt minskat med mellan 14 och 20 procent, beroende på hur man räknar. Även bibliotekens resurser påverkas naturligtvis negativt av nedskärningarna.

LO varnar

Utslagningen i den svenska skolan ökar. Denna utveckling innebär att Sverige klarar sig sämre i den hårda internationella konkurrensen. I maj 2006 presenterade LO en rapport som konstaterar att "de otillräckliga skolresultaten i grund- och gymnasieskolan i Sverige" är "ett stort hot mot möjligheten att klara en jämn inkomstfördelning och hög sysselsättning".

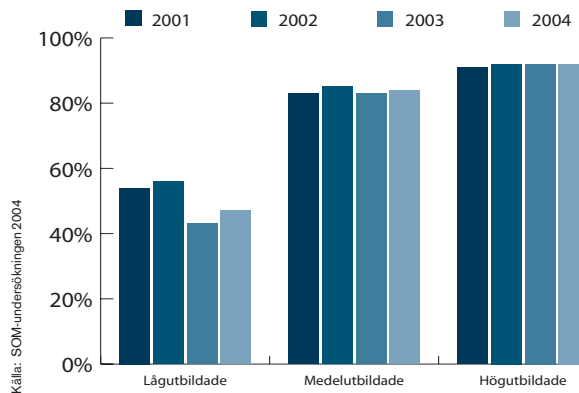

Biblioteksbesök, lågutbildade/högutbildade.

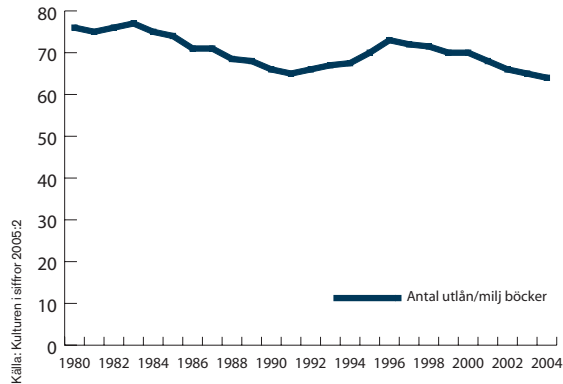
Unga lånar skönlitteratur – vuxna facklitteratur

Sveriges bibliotek har en viktig roll i lärandet. Bland yngre och barn är det vanligaste lånet skönlitteratur – vars betydelse för ungas positiva läsupplevelser, språkupbyggnad och läsförståelse knappast kan underskattas. Vuxna lånar däremot betydligt mer fack- än skönlitteratur.

Sedan 1994 har bibliotekens utlåning av facklitteratur varit större än utlåningen av skönlitteratur.

Använt internet senaste året, lågutbildade/högutbildade.

Antalet utlånade böcker vid folkbiblioteken, 1980–2004.

Finsk biblioteksstrategi 2010

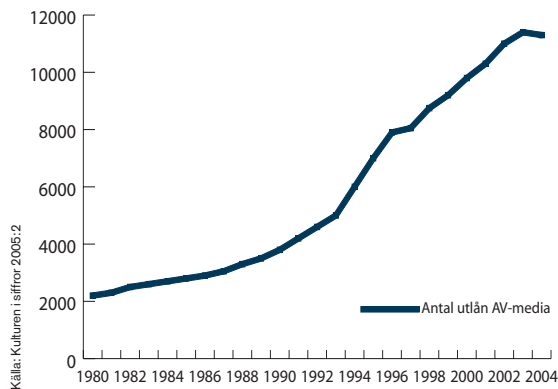
"De allmänna biblioteken utgör den enda organisationen som är expert på skönlitteratur. Bibliotekens betydelse som främjare av läskunnighet och inspiration till läsande är framförallt väsentlig för informationssamhället och undervisningen. Den traditionella läskunnigheten ligger till grund för medialäskunnigheten, som inkluderar förmågan att söka relevant information både ur tryckta och elektroniska källor, förmågan att evaluera och jämföra olika informationskällor och färdigheten att anpassa kunskap för eget bruk."

"Biblioteksstrategi 2010 – Policy för tillgång till kunskap och kultur" från Finlands undervisningsministerium.

Allt fler studerande besöker folkbiblioteken

Biblioteken har utvecklats mycket det senaste decenniet. Allt fler digitala medier erbjuds besökarna. På folkbiblioteken har allmänheten idag tillgång till över 6 000 datorer. Andelen studerande bland folkbibliotekens besökare har ökat och såväl folkbibliotek som högskolebibliotek har byggt upp webbaserade informationstjänster.

45 procent av Sveriges vuxenstuderande använder folkbiblioteket för sina studier. 70 procent av de högskolestuderande använder högskolebiblioteket frekvent. 40 procent av studerande med hög utbildningsbakgrund besöker bibliotek minst en gång i veckan.

Utlånade AV-medier vid folkbiblioteken 1980-2004.

Informationskompetens allt viktigare

”Informationsrevolutionen gör att problemet oftare är ett överflöd på information än informationsbrist. Då är det viktigt att kunna sortera bort irrelevant information och ren desinformation och att kunna omvandla information till kunskap.”

Ur undersökningen ”Företagens kompetensbehov – en utmaning för Sverige”.

Drygt åtta av tio har stort förtroende för biblioteken

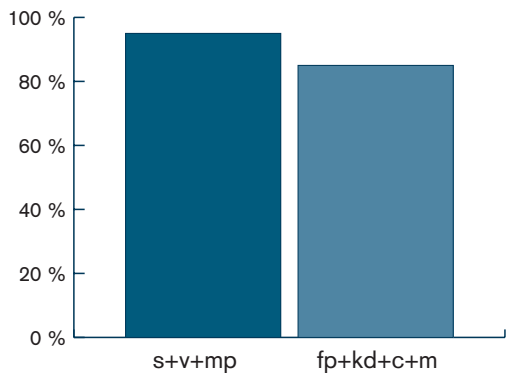
Över 80 procent av Sveriges befolkning har stort eller mycket stort förtroende för biblioteken enligt en opinionsundersökning utförd av Synovate Temo i maj 2006. Det framgår även att åldersgruppen 30–44 år oftare har mycket stort förtroende för biblioteken och att förtroendet är lägre hos unga, 16–29 år. Ett större förtroende finns även bland boende i städer, inom offentlig sektor och bland TCO- och SACO-medlemmar.

Sju av tio anser att det är viktigt att kommunerna satsar mer resurser på bokbussar

I samma undersökning ställdes frågan ”Under senare år har antalet bokbussar minskat i Sverige. Hur viktigt tycker du det är att kommunerna satsar mer resurser på bokbussar?” Hela 68 procent svarade att det var viktigt. I den grupp som ansåg att det var ”mycket viktigt” dominerade kvinnor, pensionärer, offentliganställda och LO-medlemmar.

Nio av tio positiva till bibliotekslagen

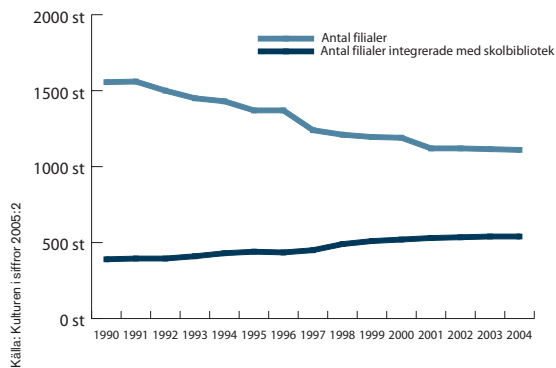
Enligt gällande bibliotekslag ska det i alla svenska kommuner finnas folkbibliotek med fria boklån. På frågan ”Tycker du att det är viktigt att det finns en sådan bibliotekslag?” svarade nio av tio att det är viktigt att bibliotekslagen finns. Kvinnor, offentliganställda samt boende i hyreslägenhet uppger oftare än andra att det är mycket viktigt att bibliotekslagen finns.

Det är endast små skillnader mellan de politiska blockens sympatisörer vad gäller frågan om det är viktigt att bibliotekslagen finns.

Starkt stöd för att ge biblioteken resurser framöver

Totalt anser hela 93 procent att biblioteken bör tillföras mer resurser jämfört med idag eller få oförändrade resurser. Ju äldre de intervjuade var, desto fler tyckte att det borde satsas mer på biblioteken. Totalt var det bara en på 50, två procent, som ansåg att det borde satsas mindre på biblioteken framöver. Sett till partisympati fanns inga skillnader mellan de politiska blocken när det gällde att tillföra biblioteken resurser.

Källa: Kulturen i siffror 2005:2

Antal biblioteksfilialer vid folkbiblioteken.

Kunskapsnationen Sverige lider av en förlegad bibliotekspolitik

Vad är då det stora problemet? Jo, med rådande bibliotekspolitik får vi inte tillgång till ett världsledande bibliotekssystem – en viktig källa för lärande, kunskap och innovationskraft.

Svensk Biblioteksforening vill belysa fem allvarliga problem kopplade till den nuvarande bibliotekspolitiken – och föreslår fem enkla åtgärder. Om de genomförs bidrar de till Sveriges kompetens och internationella konkurrenskraft en lång tid framöver.

**”Svensk Biblioteksörening vill belysa fem allvarliga problem
kopplade till den nuvarande bibliotekspolitiken
– och föreslår fem enkla åtgärder.”**

Fem aktuella svenska problem

1. Läsförståelsen minskar

Svenska lärarförbundet varnar för att läsförståelsen – grunden för all inlärning – sjunker. Nära en femtedel av eleverna i grundskolan läser inte böcker på fritiden. Lika många läser aldrig en skönlitterär bok i skolan. En färsk undersökning från Skolverket visar på betydande brister i läs- och skrivkunnsgheten bland elever på svenska universitet och högskolor.

2. Skolbibliotek saknas

Sex av tio skolor i grundskolan saknar ett bibliotek som är bemannat mer än 6 timmar per vecka. I en undersökning från 2005 bland kommunalråd svarade 79 procent att de idag *inte* är beredda att avsätta mer resurser, så att alla grundskolor inom en nära framtid kommer att få bemannade bibliotek.

3. Färre böcker – färre platser att låna på

Boklånen i Sverige minskar för sjunde året i rad. Utlåningen på folkbiblioteken har sjunkit med 13 miljoner volymer sedan 1980. Det totala antalet biblioteksböcker minskar också – med ca 700 000 volymer per år sedan 2003. Sedan 1990 har hela 382 biblioteksfilialer lagts ned (mer än var fjärde filial). Dessutom har antalet nyinköpta biblioteksböcker minskat avsevärt de senaste åren.

4. Klyftorna ökar

Klyftorna i biblioteksanvändandet, bokläsandet och internetanvändandet ökar. Nära 90 procent av de med hög utbildning besöker bibliotek, läser böcker och använder bibliotek. Av de lågutbildade är det 42 procent som besöker bibliotek, 71 procent som läst en bok och 47 procent som använt internet. Bland lågutbildade minskade bokläsandet från 81 procent till 71 procent mellan 2001 och 2004 och användandet av internet minskade från 54 procent till 47 procent. Bland de högutbildade låg såväl bokläsandet som internetanvändandet under samma år på en stabilt hög nivå: över 90 procent.

5. Mer än 80 procent av kommunerna saknar biblioteksplan

Enligt Bibliotekslagen ska Sveriges kommuner anta planer för sina biblioteksverksamheter. I början av 2006 hade bara 53 av landets 290 kommuner en aktuell biblioteksplan.

Fem förslag för framtiden

Det sägs ibland att Sverige inte kan konkurrera med låglöneländer. Sanningen är att på många viktiga områden gör vi just det. Flera av dessa låglöneländer sorsatsar nu på utbildning och high-tech. Svenska jobb och vår framtida välfärd måste därför bygga på förbättrad och fördjupad kunskap, energi, innovationskraft och tillvaratagande av nya idéer. För att stå väl rustade inför framtidens utmaningar behöver Sveriges invånare en informationskompetens i världsklass.

Här följer fem förslag från Svensk Biblioteksörening som skulle bidra till just det:

1. Arbeta fram nationella strategier, sätt mål och utvärdera

Anta nationella mål för bibliotekspolitiken och informationsförsörjningen, befolkningens läsförståelse och medborgarnas informationskompetens. Bibliotekslagen måste utvärderas i grunden och omfatta alla offentligt finansierade bibliotek. Sverige behöver en nationell biblioteksstrategi.

2. Garantera alla skolelever riktiga skolbibliotek

Alla elever i grund- och gymnasieskolan måste ges tillgång till väl utrustade skolbibliotek bemannade av personal med relevant kompetens.

3. Skapa bättre tillgång till böcker och andra media

Stärk bibliotekens finansiering och reformera det statliga inköpsstödet. Se till att alla i Sverige får ökad tillgång till böcker och andra informationskällor. Utöka de läsfrämjande insatserna på bred front. Läsförståelse är grund till allt lärande.

4. Utveckla biblioteken och vidareutbilda bibliotekspersonalen

Behovet av biblioteksforskning och kvalificerad fortbildning för biblioteksanställda måste uppmärksammas på såväl nationell som lokal nivå. Satsa på utökad forskning och höjd kompetens.

5. Investera i fler bokbussar och bokbilar över hela Sverige

Förbättra alla invånares tillgång till biblioteksservice genom en nationell satsning på bokbussar och bokbilar.

Arbeta tillsammans med oss!

Vill du vara med och bilda opinion för den viktiga roll som biblioteken ska spela för Sveriges lärande, kunskap och innovationskraft? Välkommen att kontakta oss på Svensk Biblioteksförning. Vi förser dig gärna med aktuellt informationsmaterial. Dessutom håller vi föredrag runt om i Sverige. Kanske har du en viktig grupp som du vill att vi ska informera? Våra kontaktoppgifter hittar du på baksidan.

Källor och kommentarer

Besöksfigurerna kommer från respektive institutions verksamhetsberättelse och/eller hemsida. Folkbibliotekens besöksfigurer avser 2004.

Biblioteksstrategi 2010 – Policy för tillgång till kunskap och kultur. Utgiven av Finlands undervisningsministerium (Undervisningsministeriets publikationer 2003:1).

Debattartikel publicerad av Göteborgs-Posten 2006-04-18 undertecknad C. Bargholtz, ordf i Sveriges universitetslärarförbund samt I. Wistedt, ordf i Sveriges Professorers Förening.

Definitionen på informationskompetens är hämtad från Association of College and Research Libraries (ACRL), USA.

Om biblioteksverksamheterna, Ds 2003:66 Regeringskansliet.

Folkbiblioteken 2004, Kulturrådet.

”Företagens kompetensbehov – en utmaning för Sverige”, en kvalitativ undersökning av svenska företags kompetensbehov. Undersökningen bygger på 100 intervjuer och har utförts på uppdrag av Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling samt Svenskt Näringsliv. Publicerad i mars 2006.

Kungliga Biblioteket/BIBSAMs treårsrapport 2002–2004, utgiven i december 2005.

Skolverkets utvärdering av gymnasieskolan, pressmeddelande november 2005.

SOM-institutets rapporter, Göteborgs universitet.

Undersökningar utförda i maj 2005 och maj 2006 av Synovate Temo, på uppdrag av Svensk Biblioteksförning.

Biblioteksplaneundersökningen är genomförd av Harnesk Information på uppdrag av Svensk Biblioteksförning.

Bibliotek – för kunskapsnationen Sverige

Biblioteken gör det möjligt för dig att fritt ta del av det du söker.
De ger tillgång till information, idéer och uttryck för skapande.

Biblioteken är resurser för utbildning och forskning. De ger
stöd för livslångt lärande, självständigt beslutsfattande
och kulturell utveckling.

Biblioteken bidrar till den intellektuella friheten och hjälper till att
trygga demokratiska värden och mänskliga rättigheter.

Svensk Biblioteks förening är en ideell förening med uppgift
att verka för ett nationellt bibliotekssystem av hög standard.
Föreningen har både bibliotek och enskilda personer som medlemmar.
Läs mer på vår hemsida.

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

Saltmätargatan 3A, Box 3127, 103 62 Stockholm

Tel 08-545 132 30. Fax 08-545 132 31

info@biblioteksforeningen.org. www.biblioteksforeningen.org